

Leontjev, A.N. (2002). **Virksomhed, Bevidsthed, Personlighed**. København: Hans Reitzels Forlag.

Anmeldt af *Peter Musaeus*, Ph.d.-studerende, Psykologisk Institut, Århus Universitet, Risskov

Leontjevs bog *Virksomhed, Bevidsthed, Personlighed* indgår i den kulturhistoriske kanon. Den er uomgængelig, hvis man vil forstå hovedtraditionen inden for virksomhedsteori eller kulturhistorisk psykologi, sådan som den har udviklet sig i Sovjetunionen og siden forplantet sig til Vesten.

Bogen udkom oprindeligt på russisk i 1977. I 1983 fulgte den danske oversættelse, som med små korrekturændringer ligger til grund for (dele af) herværende udgave. Hvorfor dele? Der er den væsensforskel, at den oprindelige indeholdt to indledende kapitler, dvs. ca. 77 sider mere. Disse er nu erstattet med et forord af Benny Karpatschof. Rationalet bag dette indgreb er ifølge forlagsredaktørerne for det første, at man ikke ønsker at skræmme nye læsere bort ved at præsentere dem for dogmatisk tankegods (dvs. Marxisme-leninisme). For det andet at de trykte tre kapitler udgør værkets grundpiller. Som legitimering for dette kunstgreb citeres en accept fra forfatterens barnebarn, Dmitry Leontjev, om hvem det hedder sig, at han ligesom sin far og farfar er en psykolog af rang. For at blive ved anekdoterne: Da den danske oversætter hørte, at de indledende kapitler var borte og erstattet af en ny indledning, forlangte han at blive strøget som oversætter. Derfor er oversætterens navn blevet et miskmask af forbogstaver på trykkere og redaktører på Reitzels: Bjørn Schneider Johansen.

Benny Karpatschofs indledning introducerer læseren for udvalgte dele af Leontjev og Vygotskys arbejder. Der fokuseres først på to hovedværker af Vygotsky og dernæst på Leontjevs tidligere hovedværk: *Problemer i det psykiskes udvikling* (engelsk: 1981) og derved på psykens naturhistoriske grundlag. Endvidere ud fra nogle (lovligt lange) citater fra herværende bog omtaler Karpatschof virksomhedens struktur og den psykiske funktion. Indledningen kunne med held have uddybet, hvordan Leontjev videreudvikler den semiotiske side af Vygotskys teorier, idet det er centralt i herværende bog. Endvidere ofres der ikke mange ord på Leontjevs personlighedsbegreb, en del af teorien, der ifølge Karpatschof er den svageste. Denne kritik burde være uddybet, da det virker uforståeligt ikke at redegøre for den virksomhedsteoretiske skelnen mellem individualitet og personlighed og kritikken af Maslow. Men, hvad handler de tre kapitler i herværende bog da om?

Bogen behandler centrale problemstillinger omkring analysen af forholdet mellem ydre og indre virksomhed, og hertil udvikler den et frugtbart begrebsapparat om virksomhedens treledede struktur. Leontjev diskuterer, hvad det vil sige, at virksomheden er genstandsrettet, at den realiseres af handlinger, som betinges af operationer. Det gøres ved at forfølge de psykiske genspejlingers strukturer over i forholdet mellem virksomhed og bevidsthed. Ifølge Leontjev

realiserer virksomheden bevidstheden ud fra to momenter: Én i sig selv (betydning) og én for sig selv (mening). Efter at have diskuteret bevidsthedens sammenbinding af virksomheder viser Leontjev, hvordan virksomhedens indre moment realiseres i begrebet om personlighed. Her ses et forsøg på et nondualistisk personlighedsbegreb, som adskiller sig fra trækteoriens ved at anskue personlighed som selv værende omformet af virksomheden.

Det var kort fortalt lidt om indholdet, nu lidt om formen: Bogens kompakte stil brydes af nogle berigende metaforer: Den druknende, der klamrer sig til et halmstrå (betydning-mening), en krop, der falder fra højhus og rammer mod kantstenen (fysiske karakteristika kontra personlighed). Endvidere er der flere litterære henvisninger - til Tjekhov (om emotioner) og Gogol (om virksomhed). Disse fremmer læserens forståelse for bogens abstrakte indhold.

Man kunne måske hævde, at Leontjevs diskussioner af genspejlingsteori og rolleteori har fået år på bagen. Dér, hvor denne bog imidlertid har sin styrke, er dog, dels at den udvider rammen for, hvad der henregnes til psykiske fænomener, dels at den søger at forklare, hvordan bevægelsen sker i virksomhedens system.

At bogen er skrevet i en anden tid, et andet sted (og f.eks. diskuterer Lenins genspejlingsbegreb) er dog ikke ensbetydende med, at den er dogmatisk. Der er intet i en sådan kritik, som bør kunne føre til en omkalfatring af bogens indre logik, der netop virker fremmed uden henvisning til den Marxistiske dialektik. Det var det, de bortskårne kapitler forsøgte at gøre. For Leontjev (og Vygotsky) var Marx' dialektik ikke noget ydre, pålagt, som blot skal ses som støj i en ellers brugbar tekst. I lyset heraf har forlaget udvist mangel på ideologisk (økonomisk) mod ved at censurere dele af bogen. Alle skal naturligvis have mulighed for at opnå fuld adgang til forfattere, som er indlejret i belastede politiske perioder. Altså: Der er ingen speciel grund til at lykønske forlagsredaktørerne med oversættelsen. Næste oplag kan passende inkludere hele bogen, et mere udbygget indeks samt andre tekster af Leontjev, f.eks. om læring.